

جیمز جویس^۱ (۱۸۸۲-۱۹۴۱)

برداشت از فرهنگ ادبیات جهان،
تألیف هورن استین^۲، پرسی^۳ و براون^۴

ترجمه: همایون نورا حمر

جویس نویسنده ایرلندی، نفوذ و تأثیر عمیقی بر ادبیات مدرن داشت. با اینکه فقط شش کتاب نوشت - مجموعه‌ای از اشعار، یک نمایشنامه و چهار رمان، اما نمی‌توان او را در این راستا نادیده پنداشت.

کتاب ادبی دو عبارت‌اند: مجموعه‌ای از داستان‌های کوتاه به نام دوبلینی‌ها (۱۹۱۴) رمانی تقریباً کوتاه چون تصویر هنرمند جوان (۱۹۱۶) و دو اثر تجربی بزرگ، اولیس^۵ (۱۹۲۲) و بیداری فینگان‌ها^۶ (۱۹۳۹) و یک نمایشنامه تحت عنوان تبعیدی‌ها.

جویس در حومه دوبلین به دنیا آمد و در مدارس یسوعیون تحصیلاتش را به اتمام رسانید و چون خوب تنبور می‌نواخت مدتی به موسیقی روی آورد و عنوان خواننده را به خود گرفت. جویس چون چشم‌هایش بسیار ضعیف بود، وادار شد دنیا را بیش از آنچه که می‌بیند، بشناسد که این خود در آثارش ملموس است. او در حقیقت دنیا را با گوش‌هایش می‌شناخت.

در اوایل زندگی روی به شهر بومی و مذهب کودکی خو کرد، و به هر کجا که می‌رفت، منظره و سیمای وطنش را به همراه می‌برد و احساسات و ایمان اوایل زندگی خود را از یاد نمی‌برد، در تریست^۷، زوریخ، پارس زبان آموخت - چرا که زبان‌شناس خوبی بود.

جویس با کمک مالی زنی، توانست باقی‌مانده زندگی خود را وقف نویسندگی کند. بخشی از رمان، تصویر هنرمند جوان که پس از مرگ نویسنده به چاپ رسید، نشان می‌دهد که چگونه این رمان از شرحی برونی از طریق تجربه به موضوعی درونی سر می‌گشود و ذهن او را از لحاظ ذهن و احساس دگرگون می‌کند. این اثر قصد دارد تا خالق را شخصیتی جهانی

نشان دهد. این تمایل به تصویری درونی در ذهن و احساس بیشتر در کتاب اولیه او که از تکنیک جریان سیال ذهن بهره‌مند می‌شود، نفوذ فراوانی بر ادبیات مدرن جهان داشته است. اما جویس ادعا ندارد که ایده چنین اثری اصیل و بی‌مثال است. می‌گوید ادوارد دوزاردن^۸ رمانی کاملاً با همین تکنیک در سی سال پیش نوشته است. در این رمان برای نخستین بار کلمات جدیدی که برخی از منتقدان آن‌ها را مردود دانسته‌اند، در کار گرفته است.

درباره آثار جویس

۱. دوبلینی‌ها (۱۹۱۴) مجموعه‌ای است از پانزده داستان کوتاه که طرح همگی آن‌ها زندگی در دوبلین (داستان‌هایی درباره مرگ، عشق، زندگی در مدرسه) را به تصویر می‌کشد. داستان کوتاه خواهران احساس پسری را در مرگ یک کشیش بازمی‌گوید. اولین زنی است که از عشق می‌هراسد. یک مادر از زن جاه‌طلبی سخن به میان می‌آورد که دخترش را ضایع می‌کند. که سرگذشت دردناک داستان مرد

مجردی است که از عشق ورزیدن به زنی که دوستش دارد ابا می‌کند و زن به هنگام مرگ درمی‌یابد که او در تنهایی به سر می‌برده است.

۲. تصویر هنرمند جوان (۱۹۱۶)

این اثر تحول تاریخ ادبیات را بازمی‌گوید که به فرمی از هنر جدید نوشته شده است. در حقیقت جریان سیال ذهن در آن برجستگی پیدا می‌کند که بعد جویس این شیوه را در رمان اولیس و بیداری فینگان‌ها در کار گرفت. ذهن استیفن ددالوس^{۱۰} قهرمان کتاب با نوسان‌های گوناگون و نکات دقیق و ظریف ناخودآگاه در تفکر، دست‌کم برای خواننده حائز اهمیت است. تصویر هنرمند جوان ماجرای رشد روانی مرد جوان و حساسی را به تصویر می‌کشد که بر اثر انگیزه‌های خلاق به هیجان می‌آید، و همه چیز را در اطراف خود خصومت‌آمیز می‌پندارد. از دوران کودکی که با فقر و تنگدستی و زندگی دردناکی دست به گریبان است و نظام مسخره مدرسه و سازش با عشق را نمی‌پذیرد، می‌کوشد تا وضع خود را تغییر بدهد.

خواننده قهرمان داستان، یعنی ددالوس را تا زمانی که تمام علائق خود را در زندگی از دست می‌دهد، دنبال می‌کند. سرانجام قهرمان داستان از هم‌نوع خود کناره‌گیری و خود را وقف هنر می‌کند.

۳. اولیس (۱۹۲۲)

جویس ابتدا در رمان اولیس تکنیک جریان سیال ذهن را به کار گرفت و بعد تخیلات تکنیکی دیگری را همچون پاره‌هایی از عناوین، و یک رشته پرسش‌ها و پاسخ‌ها و تقلیدی گوناگون از سبک‌های ادبی، و دیالوگ از یک نمایشنامه و غیره را در اثر گنجانید.

اولیس از حوادثی سخن می‌گوید که در زندگی سه شخصیت عمده در یک روز در دوبلین ایرلند (۱۶ ژوئن ۱۹۰۴) رخ می‌دهد.

یک موازنه کلی میان حوادث در این رمان وجود دارد. در تمام کتاب شخصیت‌های عمده‌ای چون هویولد بلوم^{۱۱}، همسرش مالی^{۱۲} و استیفن ددالوس در ارتباط با شخصیت‌های اولیس، پنهلوپه و تله ماکوس^{۱۳} نیز جای دارند. تم رمان در کل، جست‌وجوی مردی است در قرن بیستم برای پسری که اعتماد و امیدش را در او خلاصه کرده است و هنرمندی چون ددالوس که از ارث محروم گشته است.

این هر دو مرد تنها رودی^{۱۴} پسر بلوم^{۱۵} در کوالی می‌میرد و استیفن خانواده پیرو مذهب رومی کاتولیک تعصب‌آمیز خود را رها می‌کند.

اولیس این اثر عظیم تجربی، شاهکار و مکتب جریان سیال ذهن قرن داشته‌اند. چرا که می‌گویند مهم‌ترین و بانفوذترین رمان قرن است. زمان آن همان طور که ذکر شد، ۱۶ ژوئن ۱۹۰۴ است که تمام ماجرای آن در شانزده ساعت به انجام می‌رسد. مکان دوبلین است و قالب داستان صادقانه از قالب اودیسه اثر هومر پیروی می‌کند.

تمثیل مدرن از استیفن ددالوس (تله ماکوس) سخن به میان می‌آورد که پدرش را با یاری لکوپولد بلوم یک یهودی سرگردان جست‌وجو می‌کند. این دو هر روز دو بار بی‌آنکه پدر را بازشناسند، به راه می‌افتند. استیفن با باک مولیگان^{۱۶} یک دانش‌جوی دانشکده پزشکی در یک برج قدیمی نزدیک ساحل زندگی می‌کند. استیفن از رفتار خود در بستر بیماری مادرش در رنج و عذاب است. پدرش مشروب‌خوار بی‌هدفی است که ابدأ به کار خود نمی‌اندیشد. در مدرسه از آقای دیزی^{۱۷} پند و فرمان می‌گیرد. در این اثنا بلوم برای همسر بی‌وفای خود ماریون توییدی^{۱۸} (پنهلوپه) صبحانه آماده می‌کند، و بعد به خاطر احترام پدی دیگنام^{۱۹} در مراسم تدفین او شرکت می‌کند. در این مراسم به رودی پسرش که یازده روز پس از تولدش مرده است، می‌اندیشد.

در بخش‌هایی از این روز پرحادثه استیفن وارد کتابخانه‌ای می‌شود و در آنجا به ارتباط شکسپیر با پدرش و وسوسه بلوم به گوتی مک‌داول^{۲۰} که سیرس^{۲۱} در انتظار اوست فکر می‌کند. بلوم و استیفن در خانه‌ای با یکدیگر ملاقات می‌کنند و از کاپوس‌ها و تخیلات گوناگون رنج می‌برند. استیفن آن قدر باده نوشیده که بلوم به رویش خم شده است و رودی را در نظر می‌آورد.

دائرةالمعارف ریدرز به سردبیری ویلیام روز بنت^{۲۲} چاپ آمریکا رمان اولیس را در هفده بخش ارائه می‌دارد:

بخش اول - ساعت هشت صبح

در این بخش استیفن ددالوس را می‌بینیم که در برج قدیمی سواحل دوبلین با باک مولیگان و یک دانش‌آموز به نام هاینس^{۲۳} زندگی می‌کند، (استیفن با نام تله ماکوس) از خواب بیدار می‌شود.

بخش دوم: ساعت نه صبح

استیفن که در کلاس پسران در مدرسه دیزی درس می‌دهد، ناآشاد به نظر می‌آید و نمی‌تواند ذهن خود را در کارش به کار اندازد. بعد از آقای

دیزی می‌خواهد مطلبی درباره بیماری ناشی از کفش و دهان برایش بنویسد. (در اینجا استیفن به نام نستور^{۲۴} معرفی می‌شود)

بخش سوم: ساعت یازده صبح

استیفن در امتداد ساحل گام برمی‌دارد و وقتی به امواج می‌نگرد، حالت ذهنش بر اثر انزوای روحی خود و مرگ مادرش مختل می‌شود. (در اینجا استیفن با نام پروتیوس^{۲۵} را بر خود دارد)

بخش چهارم: صبح

لکوپولد بلوم از خواب برمی‌خیزد و برای همسرش صبحانه آماده می‌کند. خدمتکار مالی از سوی عاشق او بلازوس بویلان^{۲۶} نامه‌ای می‌آورد. (حادثه کالیپسو^{۲۷})

بخش پنجم: ساعت ده صبح

بلوم به یک پستخانه می‌رود و در آنجا نامه عاشقانه‌ای از سوی مارتا کلیفورد^{۲۸} که او را هنری فلاور^{۲۹} می‌خواند، دریافت می‌دارد. بعد بلوم به کلیسایی می‌رود تا به موسیقی آنجا گوش فرادارد. بعد، از یک داروخانه می‌خواهد که تعدادی صابون لیمو برای همسرش بخرد و بعد به یک حمام عمومی می‌رود تا از آب و گرمی آن لذت ببرد. (حادثه یک مرد خیال‌پرست)

بخش ششم: ساعت یازده صبح

بلوم برای تدفین یک دوست قدیمی خود پدی دیگنام می‌رود. سیمون ددالوس پدر استیفن و گروهی از مردم دوبلین هم در این مراسم حضور دارند. بلوم در اینجا ناخودآگاه به مرگ می‌اندیشد و سایر می‌روند. پس از مراسم به خاک‌سپاری هدیه‌ای برای بیوه پدی دیگنام می‌خرد (هادس^{۳۰} به جای اولیس)

بخش هفتم: ساعت دوازده ظهر

بلوم از یک اداره روزنامه دیدار می‌کند و در آنجا از سیاست حرف می‌زند و ترتیب چاپ یک آگهی را می‌دهد و بعد اداره روزنامه را ترک می‌کند اما پس از مدت کوتاهی به اداره روزنامه بازمی‌گردد و از کارمندان آن، که مانده‌اند می‌خواهد که به عنوان میهمان به میخانه‌ای بروند. چون کارش را در نزد آقای دیزی از دست داده است و چون چکی از او به خاطر کار پیشین خود گرفته است، خود را دولت‌مند می‌پندارد (حادثه آکولوس)

بخش هشتم: ساعت یک بعد از ظهر

بلوم در خیابان‌های دوبلین به راه می‌افتد و مردمی را که دور و برش ره می‌سپارند، در نظر می‌آورد. و شاعری را در میانشان می‌بیند. سرانجام بلوم به میخانه دیوی بیرن^{۳۱} می‌رود و می‌نوشد.

بخش نهم: ساعت دو بعد از ظهر

(حادثه لستریگونیان^{۳۲})

در کتابخانه عمومی استیفن، باک مورینگان و هانیس درباره شکسپیر بحث می‌کنند. استیفن نظرات خود را درباره فرضیه‌هایش که مربوط به هملت می‌شود و زندگی خصوصی شکسپیر باز می‌گوید. بلوم هم وارد کتابخانه می‌شود، از میان گروهی از مردان جوان می‌گذرد و به سوی بایگانی روزنامه می‌رود (حادثه سیلا^{۲۲}) و چاری بیدیز^{۲۳}

بخش دهم: ساعت سه بعد از ظهر

بلوم استیفن، سیمون ددالوس، دیلی^{۲۵} خواهر استیفن و گروهی دیگر از مردم در خیابان‌های دوبلین گردش می‌کنند، و مناظر و صدهای شهر در پشت صحنه عرضه می‌گردند که این رویداد رژه از سوی مردم را به خاطر پیروزی ایرلند شاهد

می‌شویم (رویداد صخره‌های آواره)

بخش یازدهم: ساعت چهار بعد از ظهر

بلوم به هتل اورماند^{۲۶} می‌رود تا نهار صرف کند و در آنجا پدر و عموی استیفن را می‌بیند. بعد نامه عاشقانه‌ای می‌نویسد، در حالی که در همان وقت مالی و عاشقش بلازس با هم قرار ملاقاتی گذاشته‌اند.

بخش دوازدهم: ساعت پنج بعد از ظهر

بلوم برای جست‌وجوی مارتین کانیگهام^{۲۷} که با او قرار گذاشته‌اند تا پول بیمه‌ای را که بر عهده خانم دیگنام است، ببرند. در این موقع با مایکل کوسک^{۲۸} که زود احساسات خود را بیان می‌کند، رودرو می‌شوند و بلوم در بحثی درگیر می‌گردد. به خاطر آنکه سک کوسک او را دنبال می‌کند، سوار یک تاکسی می‌شود و می‌گریزد (حادثه سیکلوپس^{۲۹})

بخش سیزدهم: ساعت هشت بعد از ظهر

بلوم پس از پیاده‌روی که خسته شده است، به روی نیمکتی می‌نشیند تا استراحت کند. در این موقع از دیدن دختری به نام گرتی مکداول^{۳۰} که با کودکانی بازی می‌کند، شادمان می‌شود. وقتی گرتی از صحنه خارج می‌شود بلوم به رابطه خود با مالی در جوانی می‌اندیشد (حادثه نویسیگان^{۳۱})

بخش چهاردهم: بعد از ظهر

بلوم به یک زایشگاه می‌رود تا مینا پیورفوی^{۳۲} را که تازه طفلی به دنیا آورده است، ملاقات کند، در اینجا تقلیدی از یک تمسخر معروف و سبک گوناگون ادبی در پیشرفت زبان جنینی به میان می‌آید.

استیفن در بیمارستان نیز می‌نوشد و با پاک ملیگان در بخش انترن‌ها گفت‌وگو می‌کند، و سرانجام او و بلوم یکدیگر را ملاقات می‌کنند. بلوم احساسی پدرانیه نسبت به این جوان که باده‌خوارات و در او مؤثر می‌افتد از خود نشان می‌دهد. و وقتی گروهی از مردان برای انجام حوادث شبانه به بخش‌هایی از دوبلین می‌روند، می‌کوشد مراقب او باشد. (حادثه گاونر خورشید)

و نشئت گرفتن از یک رئالیسم درخشان در زندگی آدم‌های دوبلین و تکنیک و روش و قدرت دراماتیک و موفقیت آن در شرح حوادثی که رخ می‌دهد، شهرت جهانی پیدا کرده است. ماجرای این اثر در یک روز عادی رخ می‌دهد. افکار و احساسات یک مرد را که رنگی از هر سه ادبی دارد، قسمت مورد استقبال خوانندگانش واقع شده است.

اولیس زندگی خود نویسنده است که در زیر و پوششی از داستان بازگو می‌شود. جویس کوشیده است تا آغاز جوانی و هنری خود را به رشته تحریر درآورد. کتاب از حادثه‌ای به حادثه دیگر سر می‌کشد و طرح کلی آن از حرکت و افکار تجربی مرد جوانی برخوردار است.

۴. بیداری فینگان‌ها (۱۹۳۹)

بیداری فینگان‌ها آخرین اثری است از جویس که تجربیات ادبی او را به تصویر می‌کشد. نگارش این کتاب - هفده سال به طول انجامید و بخش‌هایی از آن به نام پیشرفت کار پدید آمد که با هوشیاری و نیمه‌هوشیاری به رشته تحریر درآمده است.

بیداری فینگان‌ها از شخصیت ساده‌ای در خواب شب یکشنبه‌ای در تابستان سخن به میان می‌آورد که پیچیدگی یک خواب یا رؤیا - تخیلات و امیال ممنوع و نیمه‌هوشیار قهرمان را برایشان فاش می‌کند. قهرمان این اثر همفردی چیمدن ایرویکر^{۴۴} یک مردی اسکاتلندی‌الصل است که میخانه‌ای را در دوبلین اداره می‌کند و علاقه خود را نسبت به گلم^{۴۵} همسرش از دست داده است، اما در عوض به سوی دختر به رشد رسیده‌اش ایزوبل^{۴۶} و یکی از پسران توآمان به نام جری^{۴۷} عاطفه پیدا می‌کند. در زمینه اثر قصیده‌ای درباره یک مرد ایرلندی است که از داربستی می‌افتد و به حال مرگ درمی‌آید.

در زمینه آسمان نیز چشم‌اندازی از تاریخ وجود دارد که توسط حیامباتیستا ویکو^{۴۸} و جیوردانو برونو^{۴۹} درباره تصور منطق استدلالی طبیعت ترویج شده است.

در آخر داستان ایرویکو همانند قهرمان قصیده از رؤیای مرگ که سمبولیک است به درمی‌آید. خوشبختانه پیش از آنکه بمیرد، جویس سر نخ از اثر خود به دست می‌دهد که تیندل^{۵۰} آن را یک پان^{۵۱} یا جناس می‌داند و می‌گوید: «جناس نیرومندتر از کلمه است!»

در خاتمه باید افزود که جویس پیوسته از زندگی خود می‌گوید. در حقیقت هرچه می‌نویسد درامی است که او در آثار خود تجلی می‌دهد.

پی‌نوشت:

1. James Joyce.
2. Horn Stein.
3. Percy.
4. Bron.
5. Ulysses.
6. Finnegans wake.
7. Trieste.
8. Edoward Dujardan.
9. Eveline.
10. Stephen Dedalus.
11. L. Bloom.
12. Molly.
13. Telemachus.
14. Rudy.
15. Bloom.
16. Buck Mulligan.
17. Deasy.
18. marion Tweedy.
19. Paddy Dignam.
20. Gerty Macdowell.
21. Circe.
22. W.R. Benet.
23. Haines.
24. Nostor.
25. Protepus.
26. Blazos Boylan.
27. Cahypso.
28. Martha clifford.
29. H. Flower.
30. Hades.
31. Davy Byrne.
32. Lestrygonian.
33. Scylle.
34. Charybidis.
35. Dilly.
36. Ormand.
37. M. Cunningham.
38. M. Cusak.
39. Cyclops.
40. Gerty Macdaweel.
41. Nou sikan.
42. Mina Purefoy.
43. Rella cohon.
44. Carr.
45. Compton.
46. Eumaeus.
47. Eccles.
48. Ithach.
49. Humphrey C. Earwicker.
50. Maggie.
51. Isobel.
52. Jerry.
53. Giambattistavico.
54. Giorduno Bruno.
55. Tindall.
56. Pun.

بخش یازدهم: ساعت نیمه شب

بلوم و استیفن به خانه‌ای که رلا کوهن^{۴۳} داره‌اش می‌کند، می‌روند، اما بلوم می‌کوشد استیفن را به خانه‌اش ببرد، اما صحنه‌ای پدید می‌آید که منتقدان آن را روش خانه روز یکشنبه نامیده‌اند. همگی سبک و فرم‌هایی از ادبیات گوناگون را ارائه می‌کنند و سرانجام استیفن شیخ مادرش را که می‌پندارد در مرگش مسئول بوده است، در برابر خود می‌بیند. خشمی فراوان به او دست می‌دهد و در نتیجه چلچراغ‌های آن خانه را با عصای خود می‌شکند و می‌گریزد. در بیرون از آنجا در نزاعی با دو سرباز انگلیسی به نام‌های کار^{۴۴} و کامپتن^{۴۵} درگیر می‌شود و آن‌ها او را تا حد مرگ و بیهوشی می‌زنند. بلوم او را نجات می‌دهد و بر این باور است که او شیخ پسر مرده‌اش را دیده است، نه شیخ مادرش را. (حادثه سیرس)

بخش شانزدهم: ساعت ده صبح

استیفن که حالش به جا آمده، با بلوم به پناهگاه راننده تاکسی می‌رود، و هر دو در آنجا قهوه می‌خورند و با کارگران و یک ملوان که برایشان داستان‌های عجیب و غریب می‌گویند، به گفت و شنود می‌پردازند. (حادثه اومانوس^{۴۶})

بخش هفدهم: ساعت دو یا بعد

استیفن با بلوم به خانه مرد بزرگ‌تری در خیابان اکلس^{۴۷} می‌روند و در آشپزخانه هر دو کوکا می‌نوشند و درباره موضوعات مختلف چون موسیقی، فلسفه، نجوم و آینده مردم یهودی و ایرلندی و امثال آن بحث می‌کنند. موضوع جالب توجه آن‌ها مربوط به حقایقی درباره زندگی بلوم و استیفن و جزئیات صحنه فیزیکی است که در آن از فرم یک تعلیم و تربیت و دستورات مذهبی سخن به میان می‌آید (حادثه ایتاکا^{۴۸})

بخش هجدهم: شب بعد

سرانجام استیفن به خانه می‌رود، و استراحت می‌کند. به همسرش می‌گوید طی روز چه اتفاقی برایش روی داده است. در حالی که مالی لمیده است، به شوهرش، دخترش، تجربیات گذشته و ایام کودکی و دختری و زندگی زناشویی و عاقبت به نخستین پذیرش همسر در جوانی خود می‌اندیشد (حادثه مالی با نام پنه لویه)

رمان اولیس یکی از بزرگ‌ترین آثار قرن بیستم و در تمام کشورها به شمار آمده است و به خاطر شخصیت‌پردازی بلوم، مالی و استیفن